

Kloosterkerk

Derde zondag van Advent – 'Gaudete'-'Verheugt u' – Lukas 3,7-18

11 december 2022 – ds. Rienk Lanooy

U kunt deze dienst alsnog bekijken en beluisteren via <https://youtu.be/PyaCJ76MNcg>

Gebed om ontferming

Nog even
en dan wint de dag het weer
van de nacht
maar hier
in dit huis
spelen we
met een paar kaarsen
het heilig spel
dat het niet
de seizoenen zijn
die gaan
over licht en duister
maar dat Gij zelf
uw lichtend woord
spreekt
als de duisternis
van onze angsten
en onzekerheid
van onze blinde vlekken
en onze troosteloosheid
ons parten speelt.
Want het laatste woord
het lichtend woord
is aan het kind
dat wij verwachten
daarom bidden wij u:
Heer, ontferm U...

Nog even
en dan is de tafelschikking
van de kerstdagen
weer gereed
maar hier
spelen we
het heilig spel
van een tafel
zonder schikking
zonder voorwaarden
waar ieder mens
in genade
wordt aangenomen.
Niet altijd
lukt het ons
om zo ruimhartig
te delen
van wat we hebben
en van wie we zijn
juist naar hen
tot wie we
afstand voelen
en over wie we
ons oordeel
al klaar hebben.
en daarom bidden wij U:
Heer, ontferm U...

Nog even
en dan zingen we
van vrede op aarde
in een wereld
waar
de nood hoog is
en de verwachting laag
waar de toekomst
angst inboezemt
en niemand weet
waar de nooduitgang is
of er een nooduitgang is
en toch
zingen wij hier
een lied
lezen wij een oud verhaal
we moesten dat heilig spel
maar blijven spelen
want wie weet
gaat er daardoor
iets in ons oplichten
dat groter is
dan wij zijn
en genadiger is
dan we – meestal – willen zijn
en daarom bidden wij U:
Heer, ontferm U...

Preek

Ook deze Adventstijd zie je, als je in het donker vanaf de Kneuterdijk het Lange Voorhout op komt, door de ramen van de Kloosterkerk de ster schijnen die hier naast het orgel hangt. Hij komt uit de traditie van de Herrnhutters, een piëtistische gemeenschap van vluchtelingen die in de 18e eeuw onderdak vonden in het plaatsje Herrnhut, in het oosten van Duitsland.

Je bent bij de ster misschien geneigd te denken aan het Bijbelverhaal dat Matteüs vertelt over de Wijzen uit het Oosten en de ster die hen bij het pasgeboren kerstkind brengt, maar in de traditie van de Herrnhutters gaat het hier om een andere ster. Het is een Adventsster, hij verwijst naar de morgenster die een nieuwe dag aankondigt.

Astronomisch gezien gaat het bij de morgenster om de planeet Venus, maar dat zal de Herrnhutters niet zo geboeid hebben. Het gaat hier natuurlijk om de symbolische betekenis van zo'n ster die haar licht verspreidt net vóór het aanbreken van de dag, en zo het einde van de nacht aankondigt. Ze vormt a.h.w. de springplank naar een nieuwe morgen, het teken dat de

nacht haast ten einde is. Je kunt daar soms intens naar verlangen, een teken, een lichtje dat aankondigt dat er een einde komt aan de duisternis waarin je je bevindt. Niet voor niets omringen we ons in deze donkere tijd van het jaar met lichtjes, met het groen van de kerstboom, met hyacinten die bloeien met kerstmis. Verleiders zijn het, in de goede zin van het woord. Ze verleiden, ze leiden je blik in de richting van waar je zo naar kunt uitzien en verlangen.

Je zou Johannes de Doper ook zo'n verleider kunnen noemen, zo'n springplank, zo'n stralende ster die schijnt net vóór de morgen aanbreekt. Iedere adventstijd komen we hem tegen als aankondiger van de Messias. Toch maakt Johannes een enigszins zonderlinge, wereldvreemde indruk. Hij heeft iets van een kluizenaar, onaangepast, en hij prikkelt zijn hoorders met harde woorden. Hij mag dan een springplank zijn, het is misschien niet zo'n uitnodigende springplank – een verleider, maar dan niet een die je stroop om de mond smeert. *Addergebroed*, noemt hij, niet heel vleierend, de mensen die zich door hem willen laten dopen. En toch vertelt Lukas, dat 'Johannes op deze en andere wijze de mensen aanspoorde en hun het goede nieuws verkondigde'. Hoe direct en hard de woorden van Johannes ook zijn, het is niettemin 'goed nieuws' – evangelie staat er letterlijk. Waar zit'm dat goede dan in?

Bij Johannes betekent 'goed nieuws' niet 'geruststellend nieuws', of 'het zal wel loslopen-nieuws'. Bij Johannes leidt goed nieuws niet tot een aai over de bol, tot meer van hetzelfde of tot vals optimisme.

*Wie aan dit bestaan verloren
nieuw begin heeft afgezworen,
wie het houdt bij wat hij heeft
sterven zal hij ongeleefd.*

dicht Oosterhuis in de Geest van Johannes. Het goede nieuws is niet dat het wel goed zit, maar dat er iets nieuws staat te gebeuren. En de vraag is of je daar klaar voor bent.

Wij hebben Abraham als vader zullen sommigen wel zeggen, veronderstelt Johannes. Daarmee bedoelen ze zoveel als: vertel ons wat, Johannes. Hoezo, er klaar voor zijn? Dat goede nieuws, dat hebben wij niet nodig, want we hebben het al, als kinderen van Abraham. Wij zitten gebeiteld. Wat kan ons gebeuren? Goede vruchten voortbrengen? Dat zit ons in de genen. We hebben geen bekering nodig. Besteed je energie liever aan een ander.

Klaar zijn voor het goede nieuws – in de bijbel heet dat: tot inkeer komen. Daartoe roep Johannes op. Lukt dat? Niet altijd; soms ben je als mens je principes niet altijd trouw, je kunt niet permanent voor de volle 100% deugen. En natuurlijk is het lastig om te delen, van je twee stel kleren er één weg te geven. En soms weet je, dat wat je doet, niet klopt, en je doet het toch. Nog niet zo lang geleden gingen er in Social Media-land allerlei berichtjes rond van jonge mensen die opriepen tot klimaatactie: minder reizen, niet meer vliegen etc. Kort daarop toonden ijverige speurders op het web oude berichtjes van diezelfde jonge mensen waarop te zien was dat ze aan het vakantievieren waren op Bali. De hoon was niet van de lucht. Hypocrisie werd er geroepen, want je mag blijkbaar alleen oproepen tot omkeer als je zelf brand- en brandschoon bent. Maar de kritische noot die Johannes kraakt is niet dat wij mensen soms halfslachtig zijn, zwak, dat we het één zeggen en het ander doen, kortom dat we gewoon mensen zijn, maar de kritische noot is dat er zijn die zeggen: omkeer, wij? Ach, Johannes, dat hebben wij niet nodig. Fouten maken, ik, nee, dat gebeurt mij niet. Spijt hebben, nee, ik heb nergens spijt van.

De vraag van Johannes is niet de moralistische vraag of je deugt of niet, want hoe hoger de meetlat, hoe minder deugers er zijn, maar zijn vraag is of je in beweging kunt komen, of je jezelf onder ogen durft te komen, of je je eigen gelijk tussen aanhalingstekens wilt zetten en

open staat voor iets anders, open voor het goede nieuws. Omkeren betekent dus niet dat je een permanent schuldbesef hebt over alles wat je fout doet en dat er niets van je deugt. Omkeren is dat je er voor open staat dat er goed nieuws is. Dat je niet per definitie alleen maar slachtoffer bent als het verleden je slecht gezind was, dat de wereld, met alle crises, desondanks, niet onomkeerbaar naar de verdoemenis gaat. Dat je niet je brein bent, je afkomst, je genen, je sociale klasse, je ambt, je baan, je relatie. Omkeer is dat er ruimte in je is om te bewegen, open te staan voor een andere mogelijkheid. Mooi, natuurlijk, maar hoe dan? De mensen vragen Johannes: 'Wat moeten we dan doen?'

Ja, wat moeten we doen? Hoeveel ruimte heb ik, hoeveel vertrouwen heb ik, hoeveel geduld, hoeveel veerkracht? Ik moet denken aan het lied 'De nacht is haast ten einde' dat we straks na de preek zingen. Jochen Klepper schreef het aan het einde van de jaren '30, toen duisternis en dood als een steeds dichtere nevel over Nazi-Duitsland hingen. In die periode zonder uitzicht schreef hij: 'De nacht is haast ten einde, de morgen niet meer ver, bezing nu met verblijden de held're morgenster'. Het gaat precies over dat intense verlangen, die vurige hoop, die het licht van de morgenster oproept, als de wereld nog duister is. En nee, dan is het nog niet over. Klepper dicht: 'Hoevele zwarte nachten van donkerheid en pijn' komen er nog voordat de dag aanbreekt en toch... 'toch staat in stille pracht de ster van Gods genade aan 't einde van de nacht'. Een paar jaar later blijkt dat die zwarte nachten hun tol zullen eisen. Klepper is getrouwd met de joodse Johanna Gerstel-Stein, die twee dochters heeft uit een eerder huwelijk. Als eind 1942 deportatie dreigt voor de jongste van de twee, kiest Klepper met zijn gezin de zelfgekozen dood. Geerten van de Wetering wees me er op dat dat vandaag, 11 december, precies 80 jaar geleden is. Waren de eerste woorden van het laatste vers van zijn lied hen teveel geworden? 'God lijkt wel diep verborgen, in onze duisternis...' Was de verborgenheid te diep, de morgen te ver, het licht van de morgenster te zwak? Was er geen ruimte meer om te hopen op een andere mogelijkheid? Of was juist de dood zelf, de enige andere mogelijkheid die er nog was? We weten het niet. Wat Jochen Klepper en zijn gezin hadden moeten doen – het is niet aan ons om, 80 jaar later, daar een oordeel over te hebben.

'Wat moeten wij doen? Johannes geeft vooral een handelingsperspectief, geen voorschriften. Het is aan ons om op de vraag wat we moeten doen in deze soms zo verwarrende tijd een eigen antwoord te vinden. En dat begint ermee dat je bereid bent om het goede nieuws te ontvangen, dat je er open voor staat het leven nooit zo gesloten te zien dat er niet een andere mogelijkheid is, hoe klein en schijnbaar onbetekenend ook. En nee, Johannes komt niet om te zeggen dat we 'goed bezig zijn'. Hij vraagt om er open voor te staan dat de wereld anders kan zijn dan zij is. En ja, de duisternis mag dan heersen, in de loopgraven, in de kou op straat, in de radeloosheid van wat er allemaal op je kan drukken, en toch... toch is het goed om ieder jaar weer opnieuw de adventsster op te hangen, als teken dat de nacht haast ten einde is, de morgen niet meer ver. En dat wij ons dan klaar maken om dat goede nieuws te ontvangen.

*God lijkt wel diep verborgen
in onze duisternis
maar schenkt ons toch een morgen
die vol van luister is.*

Gebeden

Trouwe God,
als de nacht
haast ten einde is
en de morgen niet meer ver-
laat ons dan zo leven
alsof wij nu al kinderen
van het morgenlicht zijn
vrij, vrolijk,
vriendelijk, vredelievend
en vooruitziend
naar de komst van het kind
dat het licht
van de wereld is.

Wij danken u
voor de tafel
waaraan wij
kunnen oefenen
om blij te zijn
om alle goede dingen
die er zijn
de mensen naast ons
de warmte in het hart
eten in overvloed
een dak boven het hoofd

En daarom bidden we
voor wie

niet blij kunnen zijn
voor wie teveel
aan het hoofd hebben:
de zorg
vanwege gebrek en
schaarste
geen geld in de beurs
geen eten in huis
geen vertrouwen
dat het goed komt
geen hulp
om andere wegen
in het leven te zoeken;
dat wij hen niet
aan hun lot overlaten
maar helpen
op hun levensweg.

En daarom
bidden wij
voor wie teveel
aan het hoofd hebben
de zorgen van het werk
of het gebrek
aan zinvol werk
de zorg
om het richtingloze bestaan
dat wordt opgevuld

met een lolletje hier
een drankje daar
om de gapende leegte
maar niet in de ogen
te hoeven kijken.
Dat er ruimte komt
voor bezinning
voor innerlijke groei
voor oprechte blijdschap.

Kom met uw licht
in onze wereld,
verleid ons
om uit te kijken
naar de nieuwe morgen
Maak ons
tot een gemeenschap
waarin we
met elkaar verbonden zijn,
ook met hen
die verdrietig zijn
en we noemen hier
in het bijzonder...
en allen
die zwaarmoedig zijn
en in het donker leven.
Wees hen nabij.
En in de stilte...

Wanneer u vaker inspiratie ontleent aan de preken en gebeden die klinken in de Kloosterkerk, stellen wij u voor om een gift over te maken op NL 29 INGB 0000 0585 71 ten name van Stichting Kloosterkerk.

U steunt ons werk ermee!